

KRATKA PRIČA U NASTAVI NJEMAČKOG JEZIKA

Primljeno 15. 3. 2000.

Prihvaćeno 13. 6. 2000.

Je li uopće potrebno obrađivati literarne tekstove u današnjim uvjetima nastave njemačkog jezika u općim gimnazijama? Potvrđan odgovor na to pitanje zahtijeva i odluku o izboru literarne vrste koja odgovara praktičnim uvjetima nastave. Njemački se jezik u općim gimnazijama podučava danas velikim dijelom kao drugi strani jezik, što uključuje relativno mali broj sati godišnje (70). Redovito se dešava da dio učenika na određenom stupnju učenja njemačkog jezika izgubi početnu motivaciju jer im se učini da postignuti rezultati ne odgovaraju uloženu trudu. U pravilu, pritom je riječ o učenicima čiji je prvi strani jezik engleski, te imaju iskustvo s učenjem jezika kod kojeg je moguće brže postići razinu jezične kompetencije dovoljne za korektno izražavanje vlastita stava o nekoj temi ili problematici. Na ovom stupnju učenja njemačkog jezika (počevši od 3. razreda), pažljivo odabran literarni tekst može djelovati izrazito motivirajuće. Činjenica da je u stanju čitati književni tekst na njemačkom jeziku pruža učeniku, s jedne strane, osjećaj samopouzdanja, a s druge strane, omogućuje proširivanje vokabulara, utvrđivanje određenih gramatičkih struktura, upoznavanje sadržaja iz kulture i civilizacije, što će sve pridonijeti željenoj razini jezične kompetencije. Čitanje na ovom stupnju za učenika je priličan napor. Znanje njemačkog jezika još je manjkavo, pa učenika tekst mora zaintrigirati toliko da ne odustane na samom početku. Književni tekst, zbog psiholoških razloga, na ovom stupnju nastave njemačkog jezika ne smije biti preopsežan, a važno je i to da je odabrana književna vrsta tradicijski vezana za njemačko govorno područje. Zbog svih tih razloga, kratku priču (short story) smatram posebno pogodnom za nastavu njemačkog jezika u općim gimnazijama. Strukturna obilježja kratke priče (opseg teksta, sceničnost pripovijedanja, vremensko-prostorna „zgusnutost“ događanja, i dr.) čine se gotovo idealnima za ostvarivanje ovdje postavljenih nastavnih ciljeva.

Suvremena je kratka priča na njemačkom govornom području svoj veliki uzlet doživjela u godinama poslije Drugoga svjetskog rata. O tomu piše Manfred Durzak u svojoj studiji „Die deutsche Kurzgeschichte der Gegenwart“. Prema Durzaku, na razvoj je njemačke suvremene kratke priče presudno utjecala američka *short story*. Utjecaj njezinih najpoznatijih autora (Hemingwaya, Dos Passosa) na njemačke pisce vidljiv je i u razdoblju prije Drugoga svjetskog rata, no tek su poslijeratne godine stvorile i sociološko-povijesne uvjete (npr. boravak njemačkih mladih autora u savezničkom ratnom zarobljeništvu, utjecaj američke okupacijske vlasti u poslijeratnoj Njemačkoj) koji dovode do popularizacije te literarne vrste u Njemačkoj. Još jedan razlog popularnosti kratke priče u tom razdoblju Durzak vidi u potrebi mladih pisaca da sve proživljene užase rata izraze „u jednom dahu“, komprimiraju ih u kratkoj, emotivno nabijenoj formi. Kao primjer može poslužiti kratka priča Wolfganga Borcherta „Nachts schlafen die Ratten doch“, malo remek-djelo tog literarnog žanra.

Što to kratku priču čini pogodnom za primjenu u nastavi stranog jezika? Osim već prethodno spomenutih obilježja, prema Durzaku, jedna je od najvažnijih karakteristika te literarne forme neposrednost kontakta autor–čitatelj, što čitatelju omogućuje veći stupanj identifikacije nego u drugim žanrovima. Intenzivno doživljavanje fikcionalnog svijeta u kratkoj

priči izuzetno motivira učenika na svladavanje jezičnih teškoća. Kratka priča obuhvaća jednu scenu, jedan životni događaj, pripovijedanja najčešće gotovo i nema, nego su posrijedi samo dijalozni. Nema niti pripovjedačevih komentiranja, kao u romanu ili noveli, pa je zbog svega toga kratka priča vrlo pogodna za kasniji kreativno-produktivni rad s učenicima (dramatiziranje teksta, nastavak priče i sl.).

Prema kojim kriterijima odabirati i kako obraditi kratku priču u nastavi njemačkog jezika?

Književni didaktičar Malte Dahrendorf drži da je pri odabiru nekog literarnog teksta za potrebe nastave nužno izvršiti tzv. didaktičku analizu teksta. On pri tomu relevantnima smatra sljedeće didaktičke kriterije:

- poticajnost literarnog teksta (faktor motivacije)
- „šitljivost” teksta (njem. *Lesbarkeit*, engl. *readability*)
- mogućnost transfera
- mogućnost stjecanja novih iskustava / učenje.

Budući da je u našem slučaju riječ o obradi literarnog teksta u nastavi stranog jezika, svakako je potrebno uzeti u obzir i **jezično-stilističke aspekte** teksta (zastupljenost određenih gramatičkih struktura, odgovarajući omjer poznatog i nepoznatog vokabulara, odnosno stupanj težine teksta).

Kratka priča suvremene austrijske spisateljice Christine Nöstlinger „Liebeskummer” zadovoljava u potpunosti navedene kriterije odabira. Priča tematski obrađuje generacijski konflikt, te ljubavne jade mlade, moderne djevojke, što je učenicima ove ciljne grupe (16, 17 godina) izuzetno bliska tematika. Tematski aspekt je ovdje vrlo usko povezan s kriterijem poticajnosti teksta. S jezične strane, ova kratka priča omogućuje opsežan rad na tekstu, počevši od proširivanja vokabulara, upoznavanja s izrazima iz govornog jezika, posebice jezika mladih, upoznavanja austrijske jezične varijante nalaženjem ekvivalentnih sinonima i antonima, te druge oblike kreativnog rada na tekstu (nastavak priče, dijalozni osoba koje u tekstu ne komuniciraju, dramatizacija teksta i svi ostali poznati oblici produktivnih „zavhata” u tekst) koji se ovdje koriste u jezične svrhe. Takav se rad na tekstu djelomice preklapa i s didaktičkim aspektom transfera. Kod transfera je težište na sučeljavanju pročitano s vlastitim iskustvom, utvrđivanju razlika i sličnosti, te sposobnosti donošenja osobnog suda. Vječna, „bezvremenska” tematika generacijskog sukoba i neuzvraćene ljubavi u toj su se kratkoj priči pokazale odličnom podlogom za izricanje vlastitog stava i iskustava učenika.

U daljem tekstu slijedi kratki prikaz sata obrade priče „Liebeskummer”. Svakako je potrebno da učenici priču pročitaju kod kuće. U prvoj fazi sata učenike treba potaknuti da iznesu svoje dojmove o pročitanoj tekstu. Većini se učenika priča sviđa, a odgovarajući na pitanje zašto im se sviđela, u pravilu će istaknuti da je to zbog teme i same forme priče. Nabrajajući što im se kod forme priče sviđelo (dijalozi, dinamičnost radnje, početak „bez puno uvoda, opisa i okolišanja”, duhovit završetak), učenici već sami nabroje većinu strukturalnih obilježja kratke priče. U ovoj fazi sata treba, ako je potrebno, pri nabrajanju dopustiti učenicima i korištenje hrvatskog jezika, a sve spomenute i upotunjene karakteristike kratke priče nastavnik treba ispisati na ploču na njemačkom jeziku.

Sljedeća faza sata obuhvaća rad na tekstu. Kratkim pitanjima treba provjeriti je li većina učenika tekst razumjela. (O čemu razgovaraju roditelji? Kakve probleme ima kći? Što predlaže otac kao moguće rješenje? /zajednički izlet/ Što na to kaže majka? Kako reagira djevojin otac kad majka spomene njegove roditelje?)

Nakon ovog posljednjeg pitanja učenicima treba sugerirati da potraže izraze kojima djevojin otac opisuje svoje roditelje (*stur, borniert, unsensibel, autoritär*), te tražiti od njih da potraže najprije sinonime, a potom antonime navedenim izrazima, odnosno osobine koje djevojin otac očito pripisuje sebi, te sve to zabilježiti na ploču (vidjeti prikaz).

(Tako se ostvaruje više ciljeva – proširivanje vokabulara, upoznavanje učenika s nekim izrazima austrijske varijante, senzibilizacija učenika za temu generacijskog konflikta.)

sinonimi
stur / *eigensinnig, hartnäckig*
borniert / *beschränkt, engstirnig, introvertiert*
unsensibel / *unempfindlich*
autoritär / *diktatorisch*

antonimi
flexibel, tolerant, anpassungsfähig
aufgeschlossen
sensibel, gefühlvoll
demokratisch, antiautoritär

Učenici ovdje obično reagiraju izražavajući svoje neslaganje s takvim viđenjem djevojičina oca. Većina njih ne vidi djevojičina oca onakvim kakvim on doživljava sama sebe. U ovoj fazi sata uslijedit će diskusija o generacijskom konfliktu, odnosno faza transfera. Na pitanje smatraju li djevojičine roditelje brižnim i dobrim roditeljima, većina će učenika odgovoriti potvrdno, ali će i ustvrditi da ti roditelji ne razumiju svoju kćer, kako pokazuje i poanta priče („Die haben von nix eine Ahnung“), kao što, uostalom, ni njihovi roditelji ne razumiju njih.

Kako bi se oni ponašali u ulozi roditelja, pitanje je koje učenike treba potaknuti najprije na izricanje vlastitih vrijednosnih stavova, a zatim i na kreativno preoblikovanje teksta (dramatizacija priče, nastavak priče, kreiranje dijaloga likova koji u priči ne razgovaraju i sl.) koje je najbolje zadati u pismenom obliku.

Osim priče „Liebeskummer“ autorice Christine Nöstlinger, za nastavu su se, na temelju ranije navedenih didaktičkih kriterija, pogodnima pokazale i kratka priča Wolfganga Borcherta „Nachts schlafen die Ratten doch“, koju učenici u današnjem trenutku još svježih i bolnih ratnih sjećanja doživljavaju emotivno vrlo intenzivno, te je motivacija vrlo velika; zatim kratka priča „Anekdote zur Senkung der Arbeitsmoral“ Heinricha Bölla koja na nizu suprotnosti pokazuje apsurdne zakone funkcioniranja moderne civilizacije i dr.

Ovaj je tekst trebao pokazati korisnost literarne forme kratke priče u nastavi njemačkog jezika u općim gimnazijama, dakle u uvjetima ograničenog tjednog broja sati i nešto niže motivacije učenika negoli je to slučaj u jezičnim gimnazijama. Na pitanje treba li uopće obrađivati literarne tekstove u općoj gimnaziji, neki će nastavnici odgovoriti niječno. Drugi, naprotiv, imaju dobra iskustva s obradom različitih književnih vrsta: novela, radiodrama, pjesama. Najbolje, dakako, uvijek uspijeva nastavni sat „skrojen po mjeri“ svakog pojedinog razreda, što u konačnici predstavlja i najbolji mogući pristup, ne samo pri obradi literarnog teksta, nego i svake druge teme, ali istodobno zahtijeva i maksimalan angažman nastavnika.

LITERATURA

- Dahrendorf, M. (1996). *Vom Umgang mit Kinder- und Jugendliteratur*. Berlin
 Durzak, M. (1980). *Die deutsche Kurzgeschichte der Gegenwart*. Stuttgart
 Horvat, D. (1981). Fikcionalna stvarnost i povijesna stvarnost. *Umjetnost riječi*
 XXV, 2, 153–156.

